

Wstęp

Problematyka edukacji wysokiej jakości dla wszystkich uczniów od wielu lat jest w kręgu zainteresowań wielu specjalistów ze środowiska akademickiego, praktyków a także osób zarządzających oświatą. Zmiany społeczne, które w konsekwencji spowodowały maksymalne zróżnicowanie grup edukacyjnych (począwszy od przedszkola, po szkoły podstawowe i ponadpodstawowe) zmotywowały do poszukiwania skutecznych rozwiązań wzmacniających potencjał kadry pedagogicznej w kierunku zaspokajania potrzeb uczniów, w tym również tych z niepełnosprawnościami.

Edukacja dla wszystkich (włączająca) to nadal nowe doświadczenia, obowiązki, przed którymi stają zarówno doświadczeni nauczyciele, jak i nowicjusze. Są oni grupą zawodową na co dzień poddawaną surowej ocenie wewnętrznej i zewnętrznej, obarczoną odpowiedzialnością za kształtowanie przyszłych pokoleń, za tworzenie warunków wzrastania młodego człowieka i rozwijania jego kompetencji w zakresie wiedzy, samoświadomości, samoregulacji i motywacji. Wraz z wprowadzeniem do szkół idei edukacji włączającej nauczyciele po raz kolejny zadają sobie pytania: „*Jeśli my tego nie zrobimy, to kto?*”, „*Jeśli nie teraz, to kiedy?*” „*A jeśli teraz, to jak?*”. W kontekście polityki oświatowej otwierającej się na różnorodność w szkole ogólnodostępnej nie należy stawiać pytań o to, czy ma ona sens, ale należy szukać odpowiedzialnych i efektywnych rozwiązań przygotowujących całą społeczność szkolną (w tym nauczycieli) do nowej, „wieloróżnorodnej” grupy, z którą zetknie się w swojej pracy (B. Jachimczak, 2019, s. 140)

Efektem wielu dyskusji i debat było przygotowanie przez zespół ekspertów powołanych przez ministra edukacji w 2017 roku Modelu edukacji dla wszystkich. Zawarte w nim rekomendacje stały się podstawą podejmowanych działań pilotażowych i wdrożeniowych dotyczących obszarów diagnozy (oceny funkcjonalnej), projektowania wsparcia oraz systemowych rozwiązań dotyczących współpracy placówek specjalnych z ogólnodostępnymi.

Jednym z rozwiązań było przygotowanie teoretycznego modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą. Jak wskazują Beata Jachimczak i Dorota Podgórska-Jachnik:

Podstawą modelu SCWEW stało się szerokie rozumienie edukacji włączającej oparte na uznaniu, że jest to systemowe podejście do edukacji nastawione na dostosowanie wymagań edukacyjnych, warunków nauki i organizacji kształcenia do potrzeb i możliwości każdego ucznia, jako pełnoprawnego uczestnika procesu kształcenia. Nie jest to jedynie przeniesienie rozwiązań specjalnych do szkoły ogólnodostępnej, ale poszukiwanie nowych, uniwersalnych, podnoszących jakość edukacji dla wszystkich uczniów. Jakość edukacji jest kluczowa dla zmiany szkoły w kierunku efektywnego włączenia. Celem edukacji włączającej powinno być wyposażenie uczniów w kompetencje niezbędne do budowania włączającego społeczeństwa, w którym osoby niezależnie od indywidualnych różnic są pełnoprawnymi członkami społeczności. Różnorodność postrzegana jest w kategoriach zasobów, nie ograniczeń. Drugim ważnym założeniem jest uznanie biopsychospołecznego modelu niepełnosprawności i uznanie praw każdego ucznia do nauki w szkole ogólnodostępnej. Jej zadaniem jest opracowanie

efektywnego sposobu edukacji i zapewnienie wszystkim przynależności do społeczności szkolnej. Szkoła ma się dostosować do dziecka, a nie dziecko do wymagań szkoły. Filozofia myślenia o kształceniu dzieci/uczniów z niepełnosprawnością i z innymi zróżnicowanymi potrzebami, wskazuje na zapewnienie uwarunkowań formalnych, które decydują o elastycznym, spersonalizowanym wsparciu edukacyjnym w placówkach specjalnych, integracyjnych i ogólnodostępnych. Warto dodać, że odsetek uczniów z niepełnosprawnościami w szkołach specjalnych systematycznie spada na rzecz edukacji integracyjnej i włączającej w szkole ogólnodostępnej. W roku szkolnym 2019/2020 według danych z Systemu Informacji Oświatowej (SIO) było tam już tylko 38% uczniów z niepełnosprawnością z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, w szkołach integracyjnych 22%, a w szkołach ogólnodostępnych 40% (Podgórska-Jachnik, 2021, s. 21-22). To fakt często niedostrzegany lub niedoceniany w publicznych dyskusjach nad perspektywą edukacji włączającej w Polsce (Jachimczak, Podgórska-Jachnik, 2022, s. 337)

W 2021 roku Ośrodek Rozwoju Edukacji ogłosił konkurs na pilotażowe wdrożenie SCWEW, które miały funkcjonować przy placówkach specjalnych. W wyniku naboru konkursowego wybrano 23 Specjalistyczne Centra Wspierające Edukację Włączającą w Polsce w 14 województwach. W województwie łódzkim projekt realizowały dwa SCWEW-y w Sieradzu i w Łodzi.

W poniższej publikacji przedstawimy założenia teoretyczne edukacji dla wszystkich oraz działania, doświadczenia i dobre praktyki pierwszego, łódzkiego SCWEW-u, który powstał przy Specjalnym

Ośrodka Szkolno-Wychowawczym nr 6 w Łodzi, czyli Łódzkiej Szkole dla Niewidomych i Słabowidzących „Na Dziewanny”.

Głównym celem analiz teoretycznych i działań praktycznych zaprezentowanych w publikacji było podnoszenie kompetencji nauczycieli w placówkach ogólnodostępnych, w pracy w grupach zróżnicowanych. W trakcie realizacji projektu, czyli od lipca 2021 roku do czerwca 2023, ewaluowało w ujęciu koncepcyjnym i wdrożeniowym pojęcie zarówno edukacji włączającej, jak i grupy zróżnicowanej.

Niniejsza monografia, w pierwszej części prezentuje teoretyczne zagadnienia związane z szeroko rozumianą inkluzją: od oceny funkcjonalnej, poprzez dostępność w przestrzeni szkolnej i publicznej, do pracy w grupie zróżnicowanej, z wykorzystaniem projektowania uniwersalnego.

W drugiej części Zespół łódzkiego SCWEW zaprezentował realizowane działania, doświadczenia, dobre praktyki, które podejmował we współpracy z siedmioma placówkami ogólnodostępnymi z województwa łódzkiego, w tym: dwoma przedszkolami, dwiema szkołami podstawowymi, liceum ogólnokształcącym, technikum i szkołą branżową. Przedstawione zostały także wnioski ze współpracy międzysektorowej z partnerami projektu, w tym uczelniami wyższymi, poradnią psychologiczno-pedagogiczną, ośrodkiem doskonalenia nauczycieli oraz centrum polityki społecznej.

Bardzo ważnym działaniem każdego projektu, a szczególnie innowacyjnego, jest ewaluacja końcowa, dzięki której można było poznać opinie i wnioski wszystkich uczestników grantu, zespołu SCWEW, organu prowadzącego, dyrektorów współpracujących placówek, a także nauczycieli biorących udział w projekcie. W ramach

badań fokusowych pozyskano interesujący materiał, który został poddany analizie jakościowej i został przedstawiony czytelnikom.

Niniejsza publikacja powstała dzięki współpracy i zaangażowaniu wielu osób, przedszkoli, szkół, instytucji współrealizujących projekt oraz autorów artykułów i scenariuszy.

Podziękowania składamy Wszystkim, którzy zechcieli wziąć udział w projekcie, m.in.: Dyrekcji i pracownikom Wydziału Edukacji Urzędu Miasta Łodzi, Kuratorium Oświaty, naszym nieocenionym partnerom: Uniwersytetowi Łódzkiemu, wydawcy niniejszej publikacji Łódzkiemu Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego, Specjalistycznej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej dla Młodzieży i Regionalnemu Centrum Polityki Społecznej.

Szczególne podziękowania składamy Zespołowi SCWEW, ekspertom i specjalistom Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 6 w Łodzi za ich trud, odwagę w propagowaniu idei Edukacji dla Wszystkich, dzielenie się swoją wiedzą i doświadczeniem oraz za ogromny wkład pracy w realizację merytoryczną i organizacyjną pilotażu.

Dziękujemy również recenzentom za cenne uwagi, które przyczyniły się do podniesienia jakości naszej publikacji.

Redaktorki

Beata Jachimczak

Dorota Podgórska-Jachnik

Anna Tomaszewska

Łódź, Poznań, 2023